

Югозападен университет "Неофит Рилски"

гр. Благоевград

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. Иля Прокопов, д-р, д.н., Научна група на Регионален исторически музей „Акад. Йордан Иванов – Кюстендил.

Член на научно жури определен със Заповед на Ректора на ЮЗУ №1021/30.04.2018 г., за защита на дисертация на тема: *Социално-икономическа характеристика на населението от Югозападна Тракия (районите на Средна Струма и Средна Места) от края на III в.пр.Хр. до средата на I в.сл.Хр.*, за присъждане на образователната и научна степен **доктор** по научна специалност Стара история и тракология, професионално направление 2.2 История и археология, област на висше образование 2. Хуманитарни науки, на **Сотир Иванов Иванов** – докторант редовна форма на обучение в катедра История при ПИФ на ЮЗУ.

Информация за кандидата: Докторант Сотир Иванов Иванов е завършил история през 2003 г. във ВТУ"Св.Св. Кирил и Методий" гр. Велико Търново. Главен уредник (2002 г.) и директор (2012 г.) на Исторически музей Петрич. Активен участник в историческите и археологически изследвания на Югозападна България от 2004 г. Редовен член и заместник ръководител в археологическите проучвания по трасето на магистрала Струма и на античен град „Хераклея Синтика“. Организатор на музейни практики на студенти от катедра „История“ от ЮЗУ „Неофит Рилски“ в периода 2012 – 2017 г. Член и автор на екипа на Българска музейна камара по изучаване, документиране и

публикуване на музейните колекции на музеите от Благоевградска област. В процеса на изпълнение на служебните ангажименти и обществени дейности г-н Сотир Иванов се утвърждава като водещ специалист в региона на Югозападна България в областта на историята, археологията и нумизматиката. Дисертационният му труд е естествен резултат от целенасочена и последователна работа през последното десетилетие. Тя обобщава научните резултати, като за голяма част от тях той има сериозен личен принос. Като логична добавка към професионалната му характеристика могат да се добавят и: вещо лице-експерт в областта на културните ценности към Окръжен съд – гр. Благоевград – ДВ бр.30 от 19.05.2009 г.; вписване в Регистър на експертите в Министерство на културата по чл.96, ал.4 от Закона за културно наследство.

Обща характеристика на дисертационния труд.

Представената за рецензия дисертация е в обем 437 страници. Трудът е структуриран в увод, 5 глави и приложения. От общия обем текста е 307 страници, приложенията 98 страници (от 308 до 406), цитирана литература, извори, каталози и сборки са 28 страници (от 407 до 435) и използваните съкращения са 2 страници (от 436 до 437). Структурата, вътрешния баланс, обемът и подредбата **напълно отговарят** на изискванията за дисертационен труд.

Увод. Авторът обосновава темата, очертава хронологическите рамки и териториалния обхват, разглежда демографските проблеми. Представя целите на труда:

- да интегрира изучаването на античното монетосечене и монетната циркулация със съответния археологически и исторически контекст;

- да представи градските центрове, техните институции и магистратури в светлината както на новооткритите, така и на вече публикуваните епиграфски паметници;
 - да извърши изследването на базата на обстоен анализ на информацията, ексцерпирана от нумизматичния, епиграфски и археологически материал от долините на Средна Струма и Средна Места от края на III в. пр. Хр. до средата на I в. сл. Хр.
- Очертани са етапите и методиката на работа. Съобщава избраните от него общи и частни изследователски методи.

Глава I. Географски преглед. Граници, териториален обхват и физикогеографски характеристики. Авторът разглежда подробно географското положение на изследвания район. Представени са геоложкия строеж и развитието на релефа на изследвания район. Проследени са климата, водите, почвите. С тази глава авторът поставя солидна основа на мащабното си историческо проучване.

Глава II. Политическа и военна история на ранния елинизъм в региона от 323 до 148 г. пр. Хр. – исторически преглед. Авторът започва изследването си с кризата в елинистическия свят след смъртта на Александър III. Сложната картина в посталександровия свят дава пряко отражение и върху района на Югозападна Тракия граничеща с Македония. С. Иванов предлага презицно проучване на това отражение по време на управлението на Антипатридите и на Антигонидите. Периодът от Деметрий Полиоркет до Филип V и Персей е анализиран с конкретни резултати отразяващи политическите, икономическите и социалните промени в македонската монархия. Балансът в проучването по отношение на вътрешните и външни процеси е много добре издържан. Всеки извод е подкрепен с конкретен доказателствен

материал. Отличен резултат дава анализът на системата на управление, в която авторът показва високо ниво на владеене на административните и правни норми на монархиите, градовете и общностите в този период. Към това може да се добавят и данните от демографския анализ през няколко драматични периода за района. Важен извод прави авторът по отношение на утвърдената политическа структура на Македония. Тя е толкова успешна и устойчива, че е използвана от Рим чак до времето на принципата.

Глава III. Писмени извори и епиграфски паметници за социално-икономическата характеристика на Средна Струма и Средна Места от края на III в. пр. Хр. до средата на I в. сл. Хр.

Много важна и определяща глава. Разгледани са племенна структура и урбанизацията на района. Използването на всички източници успоредно (епиграфски паметници, всички видове надписи, императорски писма, печати; надгробни паметници) позволяват на автора да очертае пълноценна картина на цялостния обществен живот. Изводите дават представа за отлично функционираща общностна култура. Силни традиции, гъвкавост и динамичен икономически живот характеризират района в и около Хераклея Синтика. Освен този град С. Иванов анализира и всички останали селища в района спазвайки същата прецизна методика на работа. Подложени на критичен анализ данните от проучването на етносите, селищата, средищните центрове, емпориони и демографски промени в долините на Средна Струма и Средна Места позволяват извеждането на сериозни изводи и заключения. Потвърждават се наблюденията от други райони за устойчивостта на тракийската идентичност и нейното запазване в по-късните епохи.

Глава IV. Археологически данни. Селища и селищна мрежа. Светилища и религиозни традиции. Некрополи.

Важна особеност при интерпретацията на археологическия материал е личното участие на автора в проучването на много от коментираните археологически обекти. Това позволява на С. Иванов да владее материята с лекота. Главата има предимно информационен характер. Тя допълва общата картина, но също така предоставя обилна информация, която подкрепя всички важни изводи. Предлагането на напълно анализиран и обобщен археологически материал само по себе си е сериозен принос.

Глава V. Монетна циркулация. Много важна и отлично разработена глава. С. Иванов има определени лични заслуги за разкриване, документиране и опазване на множество монетни находки. Авторът експонира материала в **хронологическа последователност**, но го анализира в **тематичен порядък**. Разглежда монетната циркулация в региона от III в. пр. Хр. до средата на I в. сл. Хр, но прецизира находките по метали, номинали и монетарници върху картата. Очертани са центровете на концентрация и трасетата на разпространение. Виждат се пътищата и посоките на движение на застъпените монетосечения от различни метали и номинали. От една страна тежките сребърни като: тасоския тип тетрадрахми; Атинските тетрадрахми от т. нар. „Нов стил“; тетрадрахми с името на римския квестор Езилас; тетрадрахми на Първа македонска област; тетрадрахми от типа LEG/MAKEDONQN. Те са предназначени за едри плащания и имат различен път на движение от бронзовите. По-леките сребърни монетосечения застъпени в изследването са: тетраболи на Хистиея III-II в. пр. Хр.; родоски драхми; монети на Дирахиум. Разпознаваеми са масовите серии и емисии от бронзови монети които са обслужвали

ежедневно местния пазар, включително имитациите. При тях авторът също дава **приносни наблюдения** и обобщения за характер и функции с прецизиране за местонмиране и подробен инвентар.

Заключение. Синтезирано, но доста подробно и последователно се обобщава изложеното в отделните глави. Разглеждат се процесите на урбанизация като целенасочена политика започнала още при Филип II. Ясно е очертана линията на изток от Аксиос с преобладаващо тракийско население, въпреки заселването на македонци и гърци. Създаването на селища със смесено население е свързано с македонската експанзия. Очертани са разликите в обществената организация с тези в Лизимахова Тракия. Много важен извод е възможното увеличаване на територията на Хераклея Синтика на север с цел увеличаване на защитата и поддръжката на северната граница. Косвено свидетелство за това е струпването на солидни монетни находки в зоната отвъд левия бряг на река Струма. Отразени са приемствеността и промените след завладяването на Македония от Рим. Важно е заключението на автора, че процесът на романизация не променя културната традиция на местното тракийско население. Тя се характеризира с външни белези, но не и със съществени вътрешни промени.

Актуалност и значимост на разработения научен проблем. Дисертационния труд се отличава с безспорна актуалност. Натрупаната информация и множество нови разкрития в областта на археологията и нумизматиката налагаха нов прочит на историята на района в периода III в. пр. Хр. до средата на I в. сл. Хр. Със своя прочит дисертантът преодолява част от този дефицит. На базата на комплексно проучване на всички достъпни източници той представя картина с нови и различни трактовки за важни процеси в Югозападна Тракия в изборения от него хронологически обхват и територия.

Оценка на научните резултати и приносите. Извършен е подробен анализ на информационните източници: историография; извори; чуждестранни и български публикации; резултати от археологически проучвания; анализ на нумизматичен материал; прочит и анализ на нови надписи от района. Сред достойнствата на дисертационния труд следва да се отбележат: отлично дефиниране на основната работна хипотеза; ясно определени критерии за работа включително цели и задачи; много добре избран и мотивиран териториален обхват. Извършен е **синтез с ярко изразен приносен характер**. Освен всички обявени от автора приноси бих добавил и няколко с особена важност от гледна точка на **нумизматиката, историята на парите и пазарите**.

От всички нови информационни източници най-обемен е този извлечен от монетите и монетната циркулация. Те съставляват сложен комплекс от находки с ясен контекст, каквито са откритите при провеждане на археологически проучвания. За други от тях има информация за район или местност, където са намерени. Най-голямата част са без конкретна информация, но проверни, че произхождат от Югозападния регион. Един от **основните приноси** на автора на настоящия труд се състои в приложената методика на селекция, анализ и синтез. За всяка група е използван подход отговарящ на **информационната стойност, на обема и на плътността на находките**. Това дава на дисертацията принос по отношение на редица основни направления. Чрез анализа за пръв път може да се проследи процесът на **прехода от късноелинистическата към ранно римската финансова система** в Югозападна Тракия. Това е **изключителен принос** с важно последващо значение за историческата наука. Благодарение на труда стават обозрими абстрактни за неподготвения читател теми като **данъци, такси, ренти** и пр. за територията изследвана от С. Иванов.

Непременно следва да се отбележи и анализът на монетната циркулация за периода от прекъсване на дейността на градските монетарници в Македония след 168/7 г., до въвеждане на финансов ред от Октавиан Август в края на 1 в.сл.Хр. Спирането на бронзовите монетосечения довежда до компенсаторни дейности на местни ателиета. Сред тях с **особена важност** са регистрираните имитативни сечения, които поемат хранването на пазара в периода на дефицит. Правят се предположения за емитентите на интензивните имитативни сечения от типа **Глава на речното божество Стримон с венец от тръстикови листа/Тризъбец**, за което има опознати десетки двойки монетни печати. Както отбелязва С. Иванов тези монетосечения носят изключителна информация за икономически, културни и политически събития специфични единствено и само за този район.

Критични бележки и препоръки.

Бележки по същността на труда нямам.

Изразявам убеждение за необходимост от неговото издаване в отделно книжно тяло.

Препоръки:

1. При подготовката за публикуване следва да се обърне внимание за отстраняване на техническите грешки и подредбата на текста и останалите елементи.
2. Само от полза за труда при неговото публикуване би било прилагането на обобщена карта по ГИС за целия изследван район.

Заклучение.

Трудът е оригинален, приносен и безспорен като авторство лично на г-н Сотир Иванов. Посочените от автора приноси са реални и напълно приемливи. Освен изброените 7 добавям още няколко с изключително и

голямо значение. Авторефератът е изготвен съгласно приетите и изискуеми изисквания. Публикациите по темата на дисертацията са напълно достатъчни – общо 8 (от тях 5 отпечатани и 3 под печат).

Подробното запознаване с труда и всички обстоятелства свързани с него ми дава пълно основание да гласувам убедено с ДА – за това на Сотир Иванов Иванов автор на дисертационния труд: *“Социално-икономическа характеристика на населението от Югозападна Тракия (районите на Средна Струма и Средна Места) от края на III в.пр.Хр. до средата на I в.сл. Хр.”* да бъде присъдена образователната и научна степен **ДОКТОР**.

20.05.2018 г.

И. Прокопов -член на Научното жури.

